

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE CIVIL PROTECTION SPECIALISTS IN EUROPEAN UNION COUNTRIES AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У статті висвітлене питання важливості вивчення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського союзу. З'ясовано, що в умовах повномасштабної війни та процесу входження України до Європейського союзу постає нагальне питання підвищення якості володіння іноземною мовою для майбутніх фахівців цивільного захисту та вдосконалення процесу їхньої іншомовної підготовки, оскільки їхня професійна діяльність передбачає співпрацю із закордонними рятувальними службами та участь у спільних навчальних і рятувальних операціях. Наголошено, що сучасні вимоги до фахівців цивільного захисту передбачають обов'язкове володіння англійською мовою на відповідному рівні. Вирішення цих питань потребує вивчення теоретичних аспектів, аналізу наукових та документальних джерел, зокрема законодавчих документів, законів, освітньо-професійних програм, документів міжнародних організацій ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Єврокомісії щодо освітньої політики Європейського Союзу, а також практичного досвіду професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського союзу для пошуку можливостей екстраполяції кращих зразків зарубіжного досвіду у вітчизняний освітній простір. Встановлено необхідність порівняння системи професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в Естонській Республіці, Республіці Польща та Україні, що дасть змогу виявити шляхи використання прогресивних ідей і ключових положень європейського досвіду в іншомовній професійній підготовці майбутніх фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти України, розробити відповідні навчально-методичні матеріали для використання у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі безпеки життєдіяльності, що сприятиме вдосконаленню освітньо-професійних програм у ЗВО із специфічними умовами навчання та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в сфері професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту. Проведена розвідка актуалізувала необхідність подальших компаративно-педагогічних досліджень професійної іншомовної підготовки за кордоном та визначення шляхів їх впровадження у вітчизняну освітню практику.

іншомовна підготовка, країни-члени Європейського Союзу, зарубіжний досвід.

The article highlights the importance of studying professional foreign language training of future civil protection specialists in European Union countries. It was found that in the conditions of a full-scale war and the process of Ukraine joining the European Union, there is an urgent issue of improving the quality of foreign language skills for future civil protection specialists in Ukraine and improving the process of foreign language training of future rescuers, since their work involves cooperation with foreign rescue services and participation in joint training and rescue operations. It is emphasized that modern requirements for civil protection specialists require compulsory English language proficiency at an appropriate level. Solving these issues requires the study of theoretical aspects, analysis of scientific and documentary sources, in particular legislative documents, laws, educational and professional programs, documents of international organizations UN, UNESCO, UNICEF, the European Commission regarding the educational policy of the European Union, as well as the practical experience of professional foreign language training of future civil defense specialists in the countries of the European Union in order to find opportunities to extrapolate the best examples of foreign experience into the domestic educational space. The need to compare the system of professional foreign language training of future civil protection specialists in the Republic of Estonia, the Republic of Poland, and Ukraine has been established, which enable it to identify ways of using European experience in the foreign language professional training of future civil protection specialists in higher educational institutions of Ukraine. It was concluded that the educational and methodological materials, ideas, and provisions can be used in the professional training of future specialists in the field of life safety, to improve educational and professional programs in institutions of higher education, as well as to improve the educational and methodological support of the educational process in the field of professional foreign language training of civil protection specialists. The conducted research actualized the need for further comparative-pedagogical studies of professional foreign language training abroad and the determination of ways of their introduction into domestic educational practice.

Key words: future specialists of civil protection, institutions of higher education with specific conditions of study, professional foreign language training, member states of the European Union, foreign experience.

УДК 378.091.2:355.58](4)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.1.37>

Іванишин Н.Л.,
викладач кафедри іноземних мов
та перекладознавства
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

Ключові слова: майбутні фахівці цивільного захисту, заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, професійна

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інтеграції України до європейського освітнього простору та її входження до механізму цивільного захисту Євросоюзу (ЄС) зумовлює

необхідність посилення співпраці з країнами ЄС для вирішення проблеми забезпечення якості професійної підготовки фахівців різного профілю. Ефективність роботи фахівців Державної

служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) залежить від їхньої відповідної професійної підготовки та зумовлена розширенням співпраці цивільних й пожежно-рятувальних служб в Україні та за кордоном. Інтеграція нашої держави до Європейського Союзу передбачає опанування державними службовцями англійської мови згідно стандартів НАТО STANAG 6001. У цьому контексті перед закладами вищої освіти (ЗВО) із специфічними умовами навчання постає відповідальне завдання – підвищити якість іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У працях О. Вавринів, М. Коваля, М. Козяра, М. Кусій, А. Литвина, Р. Сірко, О. Повстин, Л. Руденко, О. Стельмах, Р. Яремка та ін. висвітлюються питання удосконалення професійної підготовки фахівців у галузі безпеки життєдіяльності, психологічної підготовки майбутніх рятувальників до діяльності в ризиконебезпечних обставинах, педагогічні умови формування управлінської компетентності, досліджується професійна мотивація майбутніх рятувальників, та ін.

Водночас в Україні активно здійснюються компаративні дослідження тенденцій професійної іншомовної підготовки за кордоном, оскільки позитивні зміни, що відбуваються в сусідніх країнах, є прикладом для нашої держави щодо вдосконалення змісту, форм і технологій освіти. Серед них варто виділити праці О. Антоненко (європейські інновації в системі навчання іноземним мовам у Чеській Республіці), Є. Громова (теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії), Л. Загоруйко (особливості оцінювання знань студентів з іноземної мови у закладах вищої освіти Польщі), А. Заслуженої (підготовка магістрів з англійської мови та літератури у Швейцарії), С. Каричковської (порівняльний аналіз підготовки майбутніх вчителів англійської мови в університетах України та Польщі), М. Тадеєвої (сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи), та інших.

На думку Є. Громова, українські науковці інколи ототожнюють іншомовну підготовку з іншомовною освітою, або з вивченням іноземних мов, а в переважній більшості українських досліджень результатом іншомовної підготовки є формування іншомовної компетентності [2, с. 62].

В. Терещук розглядає англомовну лексичну компетентність як складову іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності, що відображає сукупність рецептивних та репродуктивних знань фахової лексики, наприклад, відтворення професійно-зорієнтованих текстів, написання приписів і протоколів проведення рятувальних заходів, попередження

населення щодо можливого виникнення нещасних випадків тощо. У структурі англомовної лексичної компетентності науковця виділяє такі складові: лексичні знання; лексичні навички щодо розуміння та вживання у словосполученнях та окремих реченнях; лексичні розуміння та вживання лексичних одиниць у зв'язному тексті (рецептивні, репродуктивні, продуктивні вміння) [7, с. 71–72].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Аналіз науково-педагогічної літератури з питань професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в Україні та за кордоном, вивчення особливостей інтеграції України до механізму цивільного захисту ЄС та сучасного стану галузі безпеки життєдіяльності в нашій державі дали змогу виявити низку суперечностей, притаманних процесу іншомовної підготовки майбутніх рятувальників:

- між об'єктивно зростаючою потребою у висококваліфікованих фахівцях служби ДСНС, які досконало володіють професійною іноземною мовою, та недостатнім рівнем професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання;
- між вимогами до фахівців цивільного захисту щодо володіння іноземною мовою згідно із стандартами НАТО STANAG 6001 та їх недостатнім урахуванням в ОПП з підготовки фахівців цивільного захисту;
- між нагальними потребами дослідження передових ідей закордонного досвіду іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту та недостатнім його застосуванням з метою вдосконалення професійної іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту.

Виявлені суперечності свідчать про недостатню теоретичну розробленість проблеми та поняття професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту.

Мета статті – проаналізувати практику професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського союзу для виявлення шляхів її удосконалення в українських ЗВО із специфічними умовами навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах повномасштабної війни, що сколихнула Європу, разом із військовослужбовцями Збройних сил України свій професійний обов'язок виконують працівники Державної служби з надзвичайних ситуацій, які вирішують складні завдання, як-от: гасіння масштабних пожеж, надання невідкладної допомоги потерпілим, ліквідація наслідків артобстрілів та ракетних атак, а також обмін позитивним досвідом з іншими соціально-гуманітарними та рятувальними службами, в тому числі закордонними. Зважаючи на це, особливої актуальності набуває питання вдосконалення професійної

іншомовної підготовки фахівців цивільного захисту у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної спільної діяльності з європейською системою цивільного захисту а саме: командних, теоретичних, польових навчаннях із залученням сил та засобів країн-учасників; умінні надавати допомогу в отриманні інформації, встановленні зв'язку з потерпілими та послідовність дій щодо їх порятунку; поширення інформації ЗМІ, особливо якщо це стосується навчань щодо роботи під час надзвичайних ситуацій і стихійних лих транскордонного характеру; співпраці у міжнародних рятувальних підрозділах, спільних пошуково-рятувальних, гуманітарних та інших операціях [1, с. 99].

На професійну діяльність майбутніх фахівців у галузі безпеки життєдіяльності значною мірою впливають низка психотравматичних чинників, оскільки рятувальники працюють переважно в умовах стресу, зумовленого обстановкою надзвичайних та екстремальних ситуацій, під час ліквідації їх наслідків, що потребує злагоджених дій бійців підрозділів ДСНС із закордонними фахівцями, чіткого розподілу обов'язків, взаєморозуміння тощо. Високий рівень досягнення чи недосягнення професійно значущих цілей під час спільної діяльності рятувальної команди забезпечує професійне спілкування, зокрема іноземною мовою [3, с. 41–43]. Це, переважно, усне спілкування, що здійснюється безпосередньо між його учасниками, та опосередковане спілкування за допомогою використання різноманітних сучасних засобів комунікації (рації, спеціалізоване програмне забезпечення, застосунки для обміну повідомленнями, тощо). З метою здійснення ефективної комунікації фахівцям цивільного захисту потрібно володіти рівнем іноземної мови не нижче B2, згідно з Проектом закону про застосування англійської мови в Україні № 9432 від 28.06.2023 [6].

Упровадження кращого досвіду країн ЄС щодо професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у ЗВО із специфічними умовами навчання України сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу та якості професійної підготовки в цілому. Вважаємо, що це можна забезпечити за умов: розроблення методичних рекомендацій щодо професійної іншомовної підготовки їх у ЗВО України; вдосконалення освітньо-професійних програм та навчальних планів для відповідності сучасним вимогам володіння іноземною мовою; розроблення і впровадження спекурсу англійської мови для проходження мовного тестування за стандартами НАТО STANAG 6001.

Для досягнення цього необхідно:

- виявити основні тенденції, проаналізувати зміст і завдання професійної іншомовної підготовки в країнах ЄС;

- обґрунтувати психолого-педагогічні засади професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського Союзу;

- виявити подібне та відмінне у системах професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського Союзу та в Україні;

- розробити навчально-методичне забезпечення щодо оптимізації професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у ЗВО України на основі використання кращого досвіду країн-членів ЄС.

Розв'язання окреслених завдань передбачає низку науково-дослідних заходів, які спрямовані на:

- здійснення аналізу педагогічної, психологічної, методичної та спеціальної літератури з проблем дослідження, з'ясування теоретико-методологічних засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців за кордоном, вивчення європейського досвіду професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту, законодавчих документів, освітньо-професійних програм закладів вищої освіти, документів міжнародних організацій ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Єврокомісії щодо освітньої політики в системі ЗВО Європейського Союзу та іншомовної підготовки зокрема для подальшого опису та порівняння;

- виявлення психолого-педагогічних засад професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського Союзу, вивчення систем професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах-членах ЄС на прикладі Естонської Республіки та Республіки Польща, де освітні програми за профілем і змістом наближені до освітніх програм України, що зумовлює перспективи взаємобміну позитивними ідеями;

- порівняння системи професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах Європейського Союзу, зокрема Естонській Республіці, Республіці Польща та Україні, виявлення спільних та відмінних рис;

- виявлення шляхів використання європейського досвіду професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у відповідних ЗВО України.

Усебічний аналіз системи професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти країн-членів ЄС – Республіці Польща та Естонській Республіці уможливорює окреслення шляхів та перспектив реалізації ідей європейського досвіду у вітчизняних закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, розробити методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у закладах вищої освіти із специфічними

умовами навчання, впровадити у процес професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту відповідне навчально-методичне забезпечення, а саме: методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у ЗВО України на основі використання кращого досвіду країн-членів ЄС; спецкурси із підготовки до тестування за стандартами НАТО STANAG 6001 та ін.

Висновки. Опираючись на кращий досвід країн ЄС та вимоги до володіння іноземною мовою згідно із стандартами НАТО, вбачаємо необхідність вивчення систем професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в країнах-членах ЄС та їх подальше порівняння для виявлення спільних та відмінних рис. Це окреслить перспективи взаємного обміну позитивними ідеями, а також сприятиме запозиченню кращого досвіду європейських країн у вітчизняний освітній простір, удосконаленню професійної іншомовної освіти у галузі цивільного захисту в Україні та покращенню науково-методичного забезпечення для професійної іншомовної підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Вбачаємо **перспективність подальших наукових досліджень** у виконанні компаративно-педагогічних розвідок професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту за кордоном. Це сприятиме удосконаленню професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки життєдіяльності та підвищенню якості процесу професійної підготовки фахівців цивільного захисту загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовчаста Н. Я. Теоретичні і методичні засади професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Інститут пед. освіти і освіти для дорослих ім. І. Зязюна НАПН України. Київ, 2019. 591 с.
2. Громов Є.В. Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Вінницький ДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2020. 594 с.
3. Дідух Л. І. Формування готовності до професійного спілкування майбутніх бакалаврів безпеки життєдіяльності у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ЛДУ БЖД. Львів. 2014. 249 с.
4. Коваль М. С. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. 2020. Вінниця. 567 с.
5. Про вищу освіту: Закон України: №1556-VII. (2014) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Про застосування англійської мови в Україні: Проект закону № 9432 (28.06.2023) URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201>
7. Терещук В. Г. Методика формування англійської лексичної компетенції фахівців безпеки життєдіяльності в умовах віртуального навчального середовища : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2014. 321 с.
8. NATO STANAG 6001: Language Proficiency Levels. URL : https://www.natobilc.org/en/products/stanag-60011142_stanag-6001/